

Õiguskantsler

Teie 08.05.2024 nr

Meie 03.07.2024 nr 6-1/240842/2403937

Pangasaladuse avaldamine ja hoidmine ning pankrotihalduri vastutus

Austatud []

Palusite kontrollida, kas pankrotiseaduse § 124 vastab põhiseadusele. Märkisite, et selle sätte alusel antakse pankrotihaldurile võlgniku arvelduskonto kasutamise õigus ning nii on pankrotihaldurile kättesaadavad pangasaladus ja ka eraelu puudutavad andmed kolmekümne aasta kohta. Selgitasite, et Teie ja kolmandate isikute pangasaladusega kaitstud andmed (pangakontode väljavõtted) on kohtumenetluses (sh e-toimiku kaudu) kättesaadavad ka võlausaldajatele ning nende lepingulistele esindajatele. Teie hinnangul on pankrotihaldur rikkunud pangasaladuse hoidmise kohustust. Tänan Teid pöördumise eest.

Leian, et pankrotiseaduse § 124 lõige 1 ei ole põhiseadusega vastuolus. Pankrotiseadus ei võimalda pankrotihaldurile pankrotivara valitsemisel ja ka võlgniku arvelduskonto kasutamisel piiramatut juurdepääsu füüsilise isiku pangasaladusele. Krediidiasutus saab pankrotihaldurile avaldada pangasaladuse ja anda võlgniku arvelduskonto kasutamise õiguse üksnes pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Krediidiasutus ja pankrotihaldur on kohustatud hoidma pangasaladust. Kui nad seda kohustust ei täida, kannavad nad selle eest vastutust. Pangasaladust tuleb hoida ka kohtumenetluses.

1. Pangasaladus ja selle avaldamine krediidiasutuse poolt

[Krediidiasutuste seaduse](#) (KAS) järgi käsitatakse pangasaladusena kõiki andmeid ja hinnanguid, mis on krediidiasutusele teatavaks saanud tema või teise krediidiasutuse kliendi kohta (§ 88 lg 1). Seadus kaitseb pangakliendi huve laialt. Pangasaladusega on kaetud ka pangakonto väljavõtte. Väljavõtte sisaldab muu hulgas nii pangakliendi kui ka kolmandate isikute isikuandmeid, kuid need on kaitstud ka pangasaladusena ([isikuandmete kaitse üldmääruse](#) art 4 p 1; vt ka Riigikohtu 18.04.2022 otsus nr [3-20-1342](#), p-d 17, 28).¹ Krediidiasutus on kohustatud hoidma pangasaladust (KAS § 88 lg 4).

Pangasaladuse hoidmise kohustus tuleneb krediidiasutuse ja tema kliendi vahelisest erilisest usaldussuhtest ning selle eesmärk on kaitsta krediidiasutuse klienti. Kliendil peab olema kindlus,

¹ Isikuandmete kaitstud krediidiasutuste seaduse alusel pangasaladusena ei välista ka isikuandmete kaitse üldmääruse ja isikuandmete kaitse seaduse nõuete kohaldamist.

et krediidasutus kaitseb nii pangatoimingute tegemisel kui ka väljaspool seda tema majandusliku ja informatsioonilise enesemääramise õigust, aga ka ärisaladust ning eraelu. Panga ja kliendi vahelise suhte eripäraks on ka asjaolu, et tavaliselt on see suhe väga pikaajaline ja püsiv ning vajab seetõttu erilist kaitset (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12.06.2024 otsus nr [2-20-19001](#), p 19).

Pangasaladus ei ole siiski absoluutne ja teatud juhtudel tuleb krediidasutusel see avaldada muude õiguskorras kaitstud hüvede kaitseks. Selline juhtum on näiteks olukord, kus tuleb kaasa aidata pankrotimenetluse kiiremale ja efektiivsemale lahendamisele.

Krediidasutusel on õigus avaldada klienti puudutav pangasaladus kolmandatele isikutele näiteks siis, kui klient on andnud selleks kirjaliku nõusoleku või kui pangasaladuse avaldamise kohustus või õigus tuleneb seadusest (KAS § 88 lg 3 p-d 1 ja 2). Krediidasutus peab avaldama pangasaladuse ka kohtule, ajutisele haldurile ja pankrotihaldurile (edaspidi: haldur) pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks (KAS § 88 lg 5 p-d 1 ja 6).

Krediidasutusele esitatud järelepärimisele sätestab nõuded KAS § 88 lõige 6. Need nõuded näevad ette, et järelepärimisse tuleb märkida selle esitamise õiguslik alus, taotletavate andmete kasutamise eesmärk ja ammendav loetelu või kirjeldus (KAS § 88 lg 6 p-d 3 ja 4). Seega peab järelepärimine olema põhjendatud.

Krediidasutusel on õigus ja kohustus sisuliselt hinnata, kas järelepärimises taotletud andmed on vajalikud kirjeldatud eesmärgi saavutamiseks (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18.04.2017 määrus nr [3-2-1-19-17](#), p 16.5). Pangasaladuse hoidmise kohustusest tingituna peab krediidasutus veenduma, et pangasaladuse avaldamisega ei rikuta kliendi õigusi ning et krediidasutuse ja kliendi vaheline usaldussuhe jääb püsima (vt KAS § 88 lg 4).

Kui pank avaldab pangasaladuse õigusliku aluseta, võib sellest tuleneda tsiviilvastutus krediidasutuse ja kliendi vahelisest lepingusuhetest ning seda võidakse käsitada kui oluliste lepingutingimuste rikkumist. Vaidlus pangasaladuse avaldamise üle lahendatakse kokkuleppel või kohtus tsiviilkohtumenetluse korras. Krediidasutus vastutab pangasaladuse hoidmise kohustuse rikkumise eest ka vääртеomenetluse korras (vt KAS § 134¹⁰).

2. Pangasaladuse avaldamine haldurile pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks

2.1. Halduri ülesanded

[Pankrotiseaduse](#) (PankrS) järgi selgitab võlgniku varalise seisundi välja eelkõige haldur. Halduri põhiülesanded on muu hulgas võlausaldajate nõuete väljaselgitamine, pankrotivara valitsemine ja selle moodustamise korraldamine, pankrotivara arvel võlausaldajate nõuete rahuldamine ning võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuse ja aja väljaselgitamine (PankrS § 55 lg 3 p-d 1 ja 1¹). Nende ülesannete täitmisel on halduril õigus saada pankrotivõlgnikult ja temaga seotud isikutelt või kolmandatelt isikutelt pankrotiseaduses ettenähtud ulatuses teavet või dokumente. Halduril on õigus saada ka krediidasutuselt teavet ja dokumente, mis on vajalikud võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks (PankrS § 22 lg 3 p 4, § 55 lg 4).

2.2. Pankrotivara ja selle valitsemine

Pankroti väljakuulutamisega moodustub põhimõtteliselt kogu võlgniku varast pankrotivara. Pankrotivara tuleb kasutada võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ja pankrotimenetluse läbiviimiseks (PankrS § 35 lg 1 p 1 ja § 108).

Pankrotivara hulka ei kuulu üksnes vara, millele seaduse kohaselt ei või pöörata sissenõuet (PankrS § 108 lg 3). Pankrotivara on vara, mis oli võlgnikul olemas pankroti väljakuulutamise ajal, ning vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi (PankrS § 108 lg 2). Tagasi on võimalik võita ka tehinguid, mis on tehtud viie aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist (vt nt PankrS § 110 lg 1 p 4, § 111 lg 1 p 2, § 112 p 2). Samuti kuulub pankrotivara hulka vara, mille võlgnik omandab pankrotimenetluse ajal (näiteks igakuine töötasu, pärandus). Vara hulka kuuluvad muu hulgas kõik isikule kuuluvad rahaliselt hinnatavad õigused, sealhulgas nõudeõigused ([tsiviilseadustiku üldosa seaduse](#) § 66). See tähendab, et pankrotivõlgniku nõuded kolmandate isikute (sh krediidasutuse) vastu kuuluvad pankrotivara hulka. Nii kuulub pankrotivara hulka ka võlgniku arvelduskontol olev ja kontole laekuv raha.

Pankroti väljakuulutamisega läheb võlgniku õigus pankrotivara valitseda ja käsutada üle pankrotihaldurile ning võlgnik kaotab õiguse teha pankrotivaraga tehinguid (PankrS § 36 lg 1 ja § 35 lg 1 p-d 2 ja 3). Pankroti väljakuulutamisest alates peab pankrotihaldur võtma viivitamata üle võlgniku vara valduse ja asuma pankrotivara valitsema (PankrS § 124 lg 1 esimene lause). Halduril tuleb pankrotivarasse nõuda ka selline vara, mis ei ole võlgniku valduses (PankrS § 124 lg 1 teine lause). Füüsilisest isikust võlgnik võib pankrotivara käsutada üksnes halduri nõusolekul (PankrS § 36 lg 6 lause 1). Seega on halduril seaduse järgi kohustus võtta pankrotivara enda valdusse ning seda valitseda.

Pankrotivaraga seotud tehinguid ja muid toiminguid teeb haldur. Füüsilisest isikust pankrotivõlgniku puhul saab haldur teha ainult neid tehinguid ja õigustoiminguid, mis on vajalikud pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja halduri ülesannete täitmiseks (PankrS § 54¹ lg 1, lg 4). Seega saab haldur füüsilisest isikust pankrotivõlgniku pankrotivaraga seotud tehinguid ja õigustoiminguid teha üksnes pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja halduri ülesannete täitmiseks (nt võlgniku varalise seisundi väljaselgitamiseks, pankrotivara valitsemiseks, võlausaldajate nõuete rahuldamiseks).

2.3. Pangasaladuse avaldamine haldurile

Krediidasutuse seaduse järgi saab krediidasutus avaldada haldurile pangasaladuse pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks. Kui haldur soovib krediidasutuselt võlgniku konto väljavõtet, soovib ta enamasti saada ülevaadet võlgniku varadest ja tehingutest ning kellele on kantud pankrotivara vahendeid. Kindlasti tuleks järelepärimises krediidasutusele märkida, kui pika ajavahemiku jooksul tehtud tehingutega soovitakse pankrotiseaduses sätestatud ülesannete täitmiseks tutvuda.

Haldur peab krediidasutusele ka põhjendama, kuidas soovitud pangasaladusega kaitstud andmed aitavad tal kirjeldatud eesmärki saavutada ja pankrotiseaduses sätestatud ülesandeid täita. Halduri avalik-õiguslikku staatust arvestades peab ta veenduma, et järelepärimises nõutud andmete avaldamisega võlgnikule tekitatud kahju oleks võimalikult väike ja et ta ei küsiks teavet, mis ei seonu halduri ülesannetega.

Krediidasutus saab haldurile anda võlgniku arvelduskonto kasutamise õiguse ja avaldada pangasaladuse üksnes pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja halduri ülesannete täitmiseks (vrld Riiigikohtu tsiviilkolleegiumi määrus 26.10.2018 määrus nr [2-15-17822](#)). Seadus ei võimalda anda haldurile juurdepääsu võlgniku pangasaladusele (nt pangajaaloole), mis pole vajalik pankrotimenetluse eesmärgi saavutamiseks ja halduri ülesannete täitmiseks. See tähendab, et krediidasutusel tuleb vajaduse korral piirata halduri juurdepääsu võlgniku arvelduskontole (nt tehnilise lahenduse abil).

Seega pole PankrS § 124 võimalik tõlgendada selliselt, et selle alusel saab haldur piiramatu juurdepääsu võlgniku pangasaladusele. Pangasaladuse avaldamisel tuleb järgida KAS § 88.

3. Pangasaladuse avaldamine ja hoidmine tsiviilkohtumenetluses

[Tsiviilkohtumenetluse seadustik](#) (TsMS) võimaldab kohtul teatud juhtudel menetluse kuulutada kinniseks (§ 38). Kohus saab seda teha nii omal algatusel kui ka menetlusosalise taotlusel. Seda saab teha näiteks menetlusosalise eraelu kaitseks või ärisaladuse või muu sellesarnase saladuse hoidmiseks, kui huvi asja avaliku arutelu vastu ei ole eraelu või saladuse kaitse huvist suurem (TsMS § 38 lg 1 p-d 3 ja 6). Pangasaladuse hoidmise kohustuse sätestab krediitiasutuste seadus ja seega on pangasaladus TsMS § 38 lõike 1 punktis 6 mainitud *muu saladus*.

Kui haldur soovib minimeerida riski, et ta võib mingi tõendi (nt konto väljavõte) esitamisega rikkuda pangasaladuse hoidmise kohustust, võib ta taotleda kohtult menetluse või selle osa kinniseks kuulutamist. Enne kui kohus otsustab menetluse kinniseks kuulutada, tuleb tal kaaluda ühelt poolt menetlusosalise huvi hoida pangasaladust ja teiselt poolt üldist huvi kohtumenetluse avalikkuse vastu (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12.06.2024 otsus nr [2-20-19001](#), p 22).

Kohus saab tunnistada kinniseks kogu menetluse või ainult menetlustoimingu, esmajoonel kohtuistungid või mõne neist, aga näiteks ka lahendi või tõendid (TsMS § 38 lg 1). Menetluse kinniseks kuulutamine mõjutab ka toimiku ja lahendi avalikustamist (vt TsMS §-d 59 ja 452). Sel juhul ei ole avalikkusel juurdepääsu menetluse materjalidele, istungitele ega seal avaldatule. Kolmandatel isikutel ei ole õigust tutvuda kinniseks kuulutatud asja toimikuga ka pärast menetluse lõppu (TsMS § 59 lg 3).

Menetluse saab kinniseks kuulutada üksnes üldsuse suhtes, menetlusosaline ei saa üldjuhul taotleda mõne dokumendi salastamist teise menetlusosalise eest. Menetlusosalistel on keelatud kinnises asjas arutatut ja seal uuritud dokumente avaldada sellises ulatuses, mis on vajalik pangasaladuse kaitseks. Kohus saab kohustada menetlusosalisi saladust hoidma ka juhul, kui menetlust ei ole kinniseks kuulutatud (vt TsMS § 41).

4. Järelevalve halduri tegevuse üle ja halduri vastutus

Isikud, kellele on avaldatud pangasaladus, peavad kasutama seda õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmiseks ja järelepärimises nimetatud eesmärgil ning neile laieneb pangasaladuse tähtajatu hoidmise kohustus ja vastutus, kui seadusest ei tulene teisiti (KAS § 88 lg 7). Seega tuleb halduril krediitiasutuselt andmeid nõudes ja ka saladust hoides järgida pangasaladuse kaitsmiseks sätestatud.

Kui haldur ei ole oma kohustusi (pangasaladuse hoidmisel jm) korrektselt täitnud, on võimalus pöörduda kohtu poole.

Kohus teeb järelevalvet nii halduri tegevuse kui ka pankrotimenetluse seaduslikkuse üle (PankrS §-d 69, 84). Kohus võib haldurilt igal ajal nõuda teavet pankrotimenetluse käigu ja halduri tegevuse kohta. Kohus võib tutvuda halduri toimikuga ning saada võlgniku arvelduskonto väljavõtteid selle aja kohta, millal halduril oli võlgniku arvelduskonto kasutamise õigus. Kohus peab oma järelevalvega tagama menetluse efektiivsuse ja seaduslikkuse. Kohtul on järelevalvet tehes õigus otsustada, milliseid järelevalveabinõusid ta kasutab, ja valida sõltuvalt menetluse eripärasest ka järelevalve intensiivsus (Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29.01.2020 määrus nr [2-17-18069](#), p 17). Kohtu tegevust saab vaidlustada seaduses ettenähtud korras.

Halduri tegevuse üle teevad haldusjärelevalvet maksejõuetuse teenistus ja koja kutsekogu juhatus (vt PankrS § 70). Haldusjärelevalve algatamisel on järelevalve teostajal kaalutusõigus.

Haldur vastutab selle eest, kui ta on oma kohustuste rikkumisega võlgnikule või võlausaldajale süüliselt kahju tekitanud. Kahju hüvitamise nõude aegumistähtaeg on kolm aastat alates päevast, mil kannatanu sai teada kahjust ja halduri vastutuse aluseks olevatest asjaoludest (PankrS §-d 24 ja 63). Kuna haldur on avalik-õiguslikku ametit pidav isik, kohaldatakse tema tekitatud kahju hüvitamisele [riigivastutuse seaduses sätestatud](#) (vt ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 21.10.2015 otsus nr [3-2-1-66-15](#), p 10). Kui haldur kasutab pankrotimenetlusega seotud toimingute tegemisel kolmandate isikute abi, vastutab haldur nende isikute tegevuse eest pankrotimenetluses samamoodi nagu oma tegevuse eest (PankrS § 62 lg 3; Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 29.01.2020 määrus nr [2-17-18069](#), p-d 24.6 ja 24.7).

Haldur võib vastutada isikuandmete töötlemise põhimõtete rikkumise eest ka väärteokorras (vt nt [isikuandmete kaitse seaduse](#) § 71, [karistusseadustiku](#) § 157).

Pankrotiseaduse ja tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätete kohta saab selgitusi küsida Justiitsministeeriumilt, krediidiasutuste seaduse sätete kohta Rahandusministeeriumilt. Kui Teil on ettepanekuid pankrotiseaduse muutmise või täiendamise kohta, võite need esitada Justiitsministeeriumile.

Loodan, et neist selgitustest on abi.

Vabandust, et vastus on viibinud.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise